

ЗРОСТАННЯ РІВНЯ КАПІТАЛІЗАЦІЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ ЯК ПЕРСПЕКТИВА ЇЇ НАДІЙНОСТІ

Андросова О.Ф., к.е.н.

Запорізький національний технічний університет.

У роботі надано оцінку рівня капіталізації банківської системи та намічено перспективи її підвищення. Розглянуто основні закономірності та тенденції розвитку банківської системи України, а також вирішення проблеми підвищення капіталізації банків.

In work the estimation of level of capitalization of the banking system is given and the prospects of its increase are set. Basic conformities to the law and progress of the banking system of Ukraine trends, and also decisions of problem of increase of capitalization of banks, are considered.

Ключові слова: банківська система, капіталізація, надійність, ресурсна база, ефективність, функціонування, капітал банку.

Актуальність проблеми. Зростанню економіки України сприяє важливий чинник надійна і потужна банківська система. Розвиток та становлення сучасної вітчизняної банківської системи відбувалися в нелегких умовах перехідного періоду, характерною ознакою якого є низька ефективність державного управління, повільні ринкові перетворення реального сектору економіки, що зумовило падіння суспільного виробництва, зростання неплатежів, катастрофічну бідність народу. Все це спричинило низький рівень капіталізації банківської системи, обмеженість ресурсної бази банків, її невідповідність потребам економічного зростання. Недостатній рівень капіталізації банківської системи негативно впливає на її надійність та стійкість в умовах криз, гальмує динамічний розвиток, не сприяє розвитку економіки.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Проблеми капіталізації банківської системи та пошуку шляхів її підвищення розглянуто в працях ряду вітчизняних науковців – М. Алексеєнка, І. Вядрової, В. Гейця, О.Дзюблюка, О. Кіреєва, В. Матвієнка, В. Міщенко, А.Мороза, Ю. Потійка, Ю. Прозорова, В. Салтинського, Н. Слав'янської, О. Сугонякатаін. Недостатньо дослідженим залишається питання щодо

впливу держави на рівень капіталізації банків. Тому перед державним управлінням банківською діяльністю стоїть завдання удосконалення законодавчих основ зростання рівня капіталізації банківської системи як ключової передумови підвищення надійності та ефективності її функціонування. У зв'язку з цим метою даного дослідження є зростання рівня капіталізації банківської системи та перспектива її надійності.

Мета роботи. Розглянути рівень капіталізації банківської системи та намітити перспективи її підвищення. Виявити дієвість методу управління внутрішніми джерелами нарощування капіталу, а також ефективність державного регулювання та управління банківською діяльністю.

Виклад основного матеріалу дослідження. Політика держави щодо розвитку банків не лише стимулюватиме їхні довгострокові проекти, а й сприятиме досягненню стратегічної цілі розвитку банківської системи – збільшення її капіталізації, без вирішення якої неможливо підвищити конкурентоспроможність вітчизняних банків. Банківська система країни досі не акумулювала капіталу, обсяг та якість якого давали б змогу банкам ефективно виконувати їхні функції [1].

Капітал банки нарощують, як правило, кількома класичними способами. Проте реальна множина цих варіантів в Україні доволі обмежена. Так, не стали надійним джерелом нарощування статутного капіталу порівняно незначні чисті прибутки банків. Стратегія капіталізації шляхом злиття і поглинання, перевірена країнами з розвинутими ринковими відносинами, у банківському секторі України також поки що є більше теоретично можливою. Збільшення зацікавленості у виході на фінансовий ринок зовнішніх інвесторів відкриває значні перспективи розвитку банків, проте об'єктами уваги стають насамперед міцні банки з розгалуженою мережею філій, розвинутою клієнтською базою й усталеним іміджем стійкої фінансової установи. Тому очевидно, що більшість українських банків найближчим часом не очікує на будь-які іноземні інвестиції. Для більшості великих вітчизняних підприємств – акціонерів банків інвестиції у банки ще не стали пріоритетним напрямом «нього бізнесу. А низький рівень розвитку фондового ринку, малодоступність зрозумілих і достовірних оцінок надійності банків та результатів їх діяльності, не висока ліквідність і незначна кількість їх акцій, а також корпоративні

стратегії не заохочують малі підприємства і населення до участі в акціонерному капіталі банків [2].

Аналіз структури і динаміки ресурсної бази банків дає підстави вважати, що потенційним джерелом нарощування їх акціонерного капіталу можуть стати кошти населення: на 01.07.2006 р. у загальній структурі депозитів вклади становлять 56,65% (або 84,32 млрд. грн.). До того ж темпи їх зростання постійно перевищують темпи зростання депозитів юридичних осіб – у першому півріччі 2006 року відповідно 15 і 8,2%, причому 76,4% усіх вкладів – це строкові кошти. Досягнувши у квітні 2002 року рівня 13,36 млрд. грн. і вперше практично зрівнявшись із обсягом коштів юридичних осіб, обсяг вкладів населення динамічно зростає – за період із 01.01.1999 р. до 01.07.2006 р. вони збільшилися в 27,3 рази [4; 5]. Вклади – доволі дорогі ресурси, але вони надають можливість банківській системі реалізовувати відносно більш довгострокові проекти. До того ж вартість цих ресурсів зменшується в міру зниження рівня процентних ставок за депозитами. На нашу думку, банкам було б доцільно розробити стратегію трансформації заощаджень у довгостроковий акціонерний капітал.

Необхідно наголосити, що реальна база таких ресурсів значно ширша – важливим резервом можуть стати готівкові заощадження населення, обсяг яких динамічно зростає, але вони і поки що мало підвладні регулюванню з боку держави. У 2004 році темпи зростання агрегату грошової маси М0 становили 27.9%, у 2005 році – 42.2% і на 01.01.2006 р. обсяг готівки поза банками становив 60.23 млрд. грн. [6].

За умови активної участі держави, збільшення капіталізації вітчизняних банків шляхом створення своєрідних “народних” банківських інститутів може стати оптимальним та ефективним методом. Для реалізації такої стратегії держава повинна запровадити відповідну нормативно-правову базу, яка захищатиме права дрібних акціонерів і гарантуватиме збереження від інфляції вкладених коштів. Банки повинні переглянути свою корпоративну стратегію і дивідендну політику та підвищити ефективність, публічність і прозорість своєї діяльності. Майбутні акціонери, вклавши таким чином свої кошти, отримають стабільний і гарантований прибуток. Водночас фізичні особи-акціонери зможуть як заставу використовувати

акції банків, ліквідність яких забезпечуватиметься самими банківськими установами. Це дасть банкам змогу з мінімальними ризиками значно розширити спектр послуг приватного банкінгу. Все це сприятиме підвищенню капіталізації та інвестиційного потенціалу банківської системи, а також розвитку інструментів фондового ринку [3].

Ефективне управління капіталом банку забезпечує його фінансову стабільність та надійність. Достатній капітал гарантує збереження коштів клієнтів та вкладників. У банківській практиці використовуються два методи управління капіталом – управління внутрішніми та зовнішніми джерелами нарощування капіталу. За першим методом основне джерело поповнення капіталу банку – його прибуток. Він є одним з найлегших, найдешевших та найбезпечніших (з позиції контрольного пакета акцій) засобів нарощування капіталу. Це джерело безпосередньо пов'язане з дивідендною політикою банку: чим більше прибутку буде виплачено як дивіденди, тим менша його частка буде капіталізована, і навпаки. Світова практика показує, що дивідендна політика є оптимальною тоді, коли зростає ринкова вартість акцій. Таким чином, капіталізація прибутку дає змогу не розширювати коло власників, отже, зберегти існуючу систему контролю за діяльністю банку. Завдання менеджменту полягає у визначенні оптимального співвідношення між величиною прибутку, що капіталізується, та розміром дивідендів, які виплачуються акціонерам банку. Результативність використання цього методу значною мірою залежить від підвищення якості банківського менеджменту. Правильний менеджмент дасть можливість оперативно реагувати на кон'юнктуру ринку, максимально ефективно використовувати фінансові, людські, технічні та інші ресурси з метою зменшення витрат і одержання максимального прибутку.

Крім цього, дієвість методу управління внутрішніми джерелами нарощування капіталу шляхом капіталізації прибутку суттєво залежить від ефективності державного регулювання та управління банківською діяльністю в частині:

- стимулювання капіталізації прибутку в банках через удосконалення оподаткування банківських установ;
- удосконалення існуючої системи резервування коштів комерційних банків у напрямі зниження його норми. При цьому важливо створити

стимулюючу систему обов'язкового резервування для банків, які активно займаються інвестиційним кредитуванням;

- удосконалення механізмів рефінансування комерційних банків з одночасним стимулюванням їхньої інвестиційної діяльності;

- запровадження системи державної компенсації процентів за кредитами під інвестиційні проекти, визначені Кабінетом Міністрів України, розроблення механізмів сплати податків за інвестиційними кредитами тільки після реалізації відповідних проектів;

- запровадження правових, економічних та організаційних механізмів формування земельного ринку та іпотечного кредитування під заставу землі з метою поліпшення інвестиційного клімату в агропромисловому комплексі і підвищення його ефективності;

- удосконалення регулювання банківської діяльності з метою мінімізації ризикованих кредитів;

- запровадження прозорого порядку реалізації заставного майна та механізмів ефективного захисту прав кредиторів шляхом створення механізмів гарантування повернення боржниками взятих позик;

- реалізації закону щодо захисту прав національних інвесторів, надання їм чітких переваг над іноземними кредиторами тощо.

Нарощування капіталу з використанням методу зовнішніх джерел здійснюється за рахунок таких основних фінансових інструментів, як емісія акцій, субординований борг, капіталізація дивідендів. Доцільно зупинитися на використанні такого джерела нарощування капіталу, як емісія простих та привілейованих акцій, які дають можливість збільшити капітал банку за рахунок його стабільної частини – статутного капіталу.

Висновки. Підсумовуючи викладене, можна зробити висновок, що, незважаючи на динамічний розвиток банківської системи, рівень її інвестиційної активності, рентабельності та капіталізації залишається низьким. До того ж рівень капіталізації постійно знижується, що загрожує стабільності банківської системи і не відповідає потребам економічного зростання. У цих умовах важливим завданням державного регулювання та управління банківською діяльністю є підвищення стійкості та надійності функціонування банківської системи шляхом забезпечення достатньої капіталізації.

На даному етапі ринкових перетворень та розвитку банківської системи підвищення рівня капіталізації банків можна досягти за рахунок таких основних джерел: капіталізації прибутку банку; залучення додаткового акціонерного капіталу шляхом емісії простих та привілейованих акцій; залучення коштів на умовах субординованого боргу; злиття та об'єднання комерційних банків. Ефективність таких джерел залежить від державної політики щодо законодавчого забезпечення капіталізації банківської системи; вдосконалення системи оподаткування; удосконалення і нормативного врегулювання процедури злиття та приєднання банків; відновлення довіри до банків з боку населення; максимального залучення коштів, що перебувають поза банківською системою, тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Матвієнко П. Капіталізація як дійовий інструмент підвищення надійності банківської системи // Фінанси України. – 2007. – № 7. – С. 42-52.
2. Лютій І., Юрчук О. Конкурентоспроможність банків в умовах глобалізації та ліберелізації руху капіталу // Вісник НБУ. – 2006. – № 11. – С. 18-25.
3. Дзюблук О. Проблеми забезпечення ефективного функціонування банківської системи в перехідній економіці // Вісник Національного банку України. – 2005. – № 3. – С. 31.
4. Веб-сайт Державного комітету статистики України. – http://www.ukstat.gov.ua/operativ/operativ2006/ds/kn_u/kn1206_u.html
5. Офіційний веб-сайт ЯБУ. – <http://www.bank.gov.ua>
6. Український фінансовий сервер. – <http://ufs.com.ua>